

Катерина Шок

студентка,

Тернопільський національний економічний університет

БЮДЖЕТУВАННЯ, ЯК ІНСТРУМЕНТ ОПЕРАТИВНОГО КОНТРОЛІНГУ

Бюджетування – це стандартизований процес, відповідно спеціально розроблених та загально визнаних підприємством вимог і процедур. Термін "бюджет" у сучасних умовах охоплює широкий спектр понять.

Бюджет (від англ. budget – сумка) – це основний інструмент перевірки збалансованості, відповідності надходжень і витрат економічних ресурсів, тобто визнана або прийнята таблиця, відомість доходів і видатків економічного суб'єкту за певний період часу.

Ознаками бюджету як економічної категорії є:

– історичність – бюджет як категорія склався історично, мав свої специфічні риси зародження в різних країнах, які виявляються і в сучасних умовах;

– плановість – основою функціонування бюджету є його плановий характер;

– юридичний характер – бюджет має силу нормативного акта.

– строковість – бюджет складається і функціонує протягом певного періоду.

Основними цілями складання бюджетів є:

– розроблення концепцій ведення бізнесу: планування фінансово-господарської діяльності на визначений період, оптимізація витрат і прибутків, погодження діяльності різних підрозділів підприємства;

– доведення планів до керівництва різних рівнів;

– мотивація керівників у кожному центрі відповідальності на досягнення цілей підприємства;

– контроль і оцінка ефективності роботи керівників шляхом порівняння фактичних витрат з нормативами;

– виявлення необхідності в грошових ресурсах і оптимізація фінансових потоків.

Розрізняють два основних види бюджетів: фінансові та поточні.

Фінансові бюджети поділяються на бюджети грошових потоків, капіталовкладень та прогнозовані баланси.

Бюджет грошових потоків (руху грошових коштів) – це план руху коштів на поточному рахунку і у касі підприємства та його структурного підрозділу, що відбиває всі прогнозовані надходження і витрати коштів у результаті звичайної діяльності підприємства. Він свідчить про передбачувані умовами договорів надходження передоплати за продукцію, що поставляється, затримку надходжень за відвантаженою раніше продукцією – дебіторську заборгованість, використання негрошових форм платіжних документів – фінансових сурогатів (заліків, казначейських зобов'язань, векселів, тощо).

Бюджет капіталовкладень являє собою схему передбачуваного інвестування в основні засоби, що створюється на основі аналізу доступних інвестиційних проектів і вибору з них найбільш ефективних.

Прогнозний бюджет призначений для планування та контролю руху всіх активів і пасивів компанії. Форма бюджету в загальному випадку аналогічна формі бухгалтерського балансу, відмінність може заключатися в аналітиці представлення активів і пасивів, оскільки для його складання може використовуватися управлінський план рахунків, відмінний від бухгалтерського.

Оскільки основою для розроблення фінансових планів є бюджети поточної діяльності, то наведемо характеристику та склад поточних бюджетів: реалізації; виробництва; потреби в матеріалах; прямих витрат на оплату праці; загально виробничих витрат; комерційних витрат; загальногосподарських витрат і прибутку.

Бюджет реалізації показує прогноз збуту за видами продукції в натуральному та вартісному вираженні, представляє собою прогноз майбутніх прибутків і є основою для інших бюджетів.

Бюджет виробництва визначає кількість продукції, яку має намір виготовити підприємство, виходячи з наміченого обсягу продаж і потреби в запасах готової продукції. Основні показники складання виробничого бюджету: запас готової продукції на кінець періоду, запаси незавершеного виробництва, обсяг товарної продукції, обсяг випуску валової продукції.

Бюджет потреб у матеріалах визначає кількість матеріалів, необхідних для виробництва запланованого обсягу продукції і кількість матеріалів, які необхідно закупити протягом запланованого

періоду. Його складають у натуральному та вартісному вираженні. Виходячи із стандартного розміру партії, періодичності закупок і середнього терміну оплати, складається графік сплати кредиторської заборгованості перед постачальниками матеріалів.

Бюджет прямих витрат на оплату праці складається на основі виробничої програми. Для визначення планових витрат на оплату праці прогнозований обсяг виробництва кожного виду продукції множать на трудомісткість одиниці продукції, тоді отриману трудомісткість випуску множать на середню годинну тарифну ставку.

Бюджет загальновиробничих витрат включає в себе цехові витрати і витрати на утримання та експлуатацію обладнання.

Бюджет прибутків та збитків представляє собою прогноз звіту про прибутки і збитки, він акумулює у собі інформацію із інших бюджетів: відомості про виручку, змінні та постійні витрати.

Бюджет комерційних витрат включає витрати поточного характеру, пов'язані з реалізацією продукції, маркетинговою діяльністю (вивченням ринку, реклами тощо).

Існують наступні підходи до розробки бюджетів:

Гнучкий бюджет показує розміри витрат та результати за різних обсягів діяльності відповідного центру відповідальності. Залежно від обсягу діяльності змінні та змішані витрати змінюються, а постійні залишаються незмінними

Фіксований бюджет не змінюється залежно від зміни рівня ділової активності, тому його використовують для планування частково регульованих витрат. Включає у себе:

бюджети з "нуля" розробляють, виходячи з припущення, що для певного центру відповідальності вони складаються вперше;

бюджети "від досягнутого" складаються на основі статистики минулих періодів з урахуванням можливої зміни умов діяльності;

бюджети з проробленням додаткових варіантів.

Список використаних джерел

1. Бородушка І. В., Васильєва Е. К. Стратегічне планування і контролінг. Санкт Петербург: Пітер, 2009. 192 с.
2. Дайла А. Практика контролінга. Москва: Финансы и статистика, 2001.